

KARBON PİYASALARI RAPORU

SAYI 6: TÜRKİYE İKLİM KANUNU

Mart, 2025

1. Giriş

2015 yılında imzalanan ve 2016 yılı itibarıyla yürürlüğe giren Paris Anlaşması'nın iklim kriziyle mücadele noktasında getirdiği en önemli yeniliklerden birisi şüphesiz ki Ulusal Katkı Beyanı (*Nationally Determined Contribution – NDC*)'dir. NDC'ler taraf olan her bir ülkenin, küresel sıcaklık artışını kritik eşik olan 2°C'nin altında tutmak ve 1.5°C hedefini yakalayabilmek adına belirlemiş oldukları ulusal emisyon azaltım taahhütleridir. Ülkeler, belirli aralıklarla (*genellikle her 5 yılda bir*) NDC'lerini güncelleyerek daha iddialı hedefler belirlemek zorundadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Paris Anlaşması çerçevesinde ilk NDC'sini 2015 yılında sunmuş ve 2021 yılında güncellemiştir. **2053 Net Sıfır Hedefi** doğrultusunda, 2030 yılına kadar herhangi bir ek politika veya önlem uygulanmazsa, mevcut ekonomik ve demografik eğilimler devam ettiği takdirde bir ülkenin veya sektörün **gelecekteki sera gazı emisyonlarının nasıl seyredeceğini tahmin eden senaryo** anlamına gelen **iş-olağan** senaryoya kıyasla emisyonlarını **%41 azaltma** taahhüdü vermiştir. Bu azaltım hedefi, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kaynaklarının artırılması ve atık yönetimi gibi alanları kapsamaktadır.

Bu durum bir nevi "*Ulusal Eylem Planı*" ihtiyacını ortaya çıkarmış, söz konusu emisyon azaltım yöntem ve uygulamalarının neler olacağı, hayata nasıl geçirileceği, gerekli finansmanın nasıl yaratılacağı, hangi sektörleri kapsayacağı ve ilgili sektörlerin bu uygulamalara nasıl eşit ve adil biçimde adapte edileceği gibi birçok soru işaretini beraberinde getirmiştir.

Bu bağlamda, ilk olarak 2021 yılında gündeme gelen "*İklim Kanunu*" hazırlıkları **2053 Net Sıfır Hedefi** açıklaması ve akabindeki süreçte başlamıştır. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 6 Ekim 2021 itibarıyla resmen Paris Anlaşması'nın bir tarafı olması sonrasında da hazırlıklar hız kazanmıştır.

2. Türkiye İklim Kanunu

2.1 Kanunun Genel Hatları

Türkiye'nin ilk "*İklim Kanunu*", esasen iklim değişikliğiyle mücadele ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda hazırlanan ve kapsamı itibarıyla günümüze kadar bu konuda ortaya konmuş en bütüncül yaklaşım olma özelliği taşıyan **yasal** bir düzenlemedir. İklim Kanunu Teklifi 26 Şubat 2025 tarihi itibarı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulmuştur.

Söz konusu Kanun Teklifi, **2053 Net Sıfır Hedefi** temel motivasyon kaynağı kabul edilerek sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim değişikliğine uyum konusunda izlenecek politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve güçlendirilmesi, yeşil büyümenin teşviki gibi konuları ele almaktadır. Bu bağlamda, gerçek veya tüzel kişi, şehir, bölge veya sektör fark etmeksizin tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsamakta ve ilgililere birtakım sorumluluklar yüklemektedir.

Kanunun teklifinde bahsi geçen ana konu başlıkları şu şekildedir;

Emisyon Ticaret Sistemi (ETS): Kanun, sera gazı emisyonlarını karbon fiyatlandırma mekanizmalarının belki de en önemlilerinden biri olan Emisyon Ticaret Sistemi'nin (ETS) kurulması ile *maliyet etkin* bir şekilde direkt olarak sınırlandırmayı veya sınırlandırmayı teşvik etmeyi hedeflemektedir.

Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM): Tıpkı Türkiye'den Avrupa Birliği Bölgesi'ne yapılan ihracatlarda olduğu gibi Türkiye Gümrük Bölgesi'ne ithal edilen malların da gömülü sera gazı emisyonlarını ele almak amacıyla Ticaret Bakanlığı tarafından bir Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması oluşturulması ve işletilmesi düşünülmektedir.

Türkiye Yeşil Taksonomisi: Yeşil yatırımların tanımlanması ve teşvik edilmesi amacıyla Türkiye Yeşil Taksonomisi oluşturulacak, böylece iklim finansmanının harekete geçirilmesine katkıda bulunulacaktır.

Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları: Yerel yönetimlere bu süreçte etkin bir rol atamak suretiyle her ilin kendi iklim değişikliği eylem planlarını hazırlaması ve uygulaması sağlanacak, böylece yerel düzeyde iklim değişikliğiyle mücadele güçlendirilecektir.

2.2 Ulusal Karbon Standardı

Kanunun genel hatlarını belirtirken açıklamış olduğumuz maddelerin haricinde teklifin değindiği en önemli konulardan biri de ulusal bir karbon kredilendirme ve denkleştirme sisteminin yani bir diğer ifadeyle Ulusal Karbon Standardı'nın kurulmasıdır. Kurulacak olan standart ile gerek ETS gerekse gönüllü taahhütler kapsamında yapılacak olan denkleştirme (*nötrleme*) işlemlerinde kullanılmak üzere, sera gazı emisyonlarının azaltım veya giderim faaliyetleri ile yutak alanların artırılmasına yönelik projeler/faaliyetler aracılığıyla karbon kredilerinin üretilmesi amaçlanmaktadır.

Bu noktadaki en önemli husus; kanun teklifi **Madde 11 – (1)** “ETS kapsamında tahsisat yükümlölüklerinin bir bölümünün eşdeğer miktarda karbon kredisi ile karşılanması amacıyla denkleştirme yapılmasına izin verilebilir.” ifadesidir. Bu maddenin, EPIAŞ'ın VERRA ile imzalamış olduğu “**Karbon Kredisi Ticaret Platformu İş Birliği**” konulu mutabakatla birlikte düşünöldüğünde yurt içinde gönüllü karbon piyasasını daha etkin kılmak, piyasaya daha dinamik bir yapı kazandırmak ve herhangi bir regölasyona tabi olmadan tamamen gönüllölük esasıyla hayata geçirilen emisyon azaltım faaliyetlerine teşviki artırmak gibi önemli çıktıları beraberinde getireceği yorumunu yapmak mümkün olacaktır.

Her ne kadar ETS kapsamında tahsisat yükümlölükleri yerine sayılabilecek karbon kredilerinin toplam tahsisatın ne kadarlık bir dilimini teşkil edeceği, standart, teknoloji türü, azaltım yılı vb. kriterler doğrultusunda hangi kredilerin uygun göröleceği gibi konular netlik kazanmamış olsa da gerçekleşmesi halinde bu maddenin gönüllü karbon piyasasına canlılık getireceği aşikârdır.

2.3 İdari Yaptırımlar

İklim Kanunu Teklifi, karbon fiyatlandırma mekanizmalarını emisyon azaltım faaliyetlerini teşviki konusunda birer araç olarak ele alırken yükümlölüğü bulunduğu halde gerekli aksiyonları almayan, yükümlölüklerini eksik yerine getiren veya hiç getirmeyen kurum ve kuruluşlara önemli yaptırımları da barındırmaktadır. Sera gazı emisyonlarına ilişkin ihlaller, ozon tabakasını incelten maddeler ile ilgili yaptırımlar, florlu sera gazlarına ilişkin ihlaller, karbon piyasası ve emisyon ticaret sistemi ihlaller gibi konu başlıkları halinde düzenlenen

yaptırımlar konunun ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Yükümlülükleri yerine getiren hak sahiplerini günün sonunda eksik getiren veya hiç getirmeyen hak sahiplerinden farklı bir noktada konumlandırmamak kamu veya özel sektör fark etmeksizin tüm paydaşların bu konudaki kararlılığı olan inancını zedeleme ihtimalini doğurur. Bu sebeple, atılması planlanan tüm adımlar kadar aksi halde ortaya çıkacak senaryoda uygulanacak yaptırımlar da önemle ele alınmıştır. Örneğin; doğrulanmış sera gazı emisyonu raporunu süresi içerisinde sunmayanlara **500.000 Türk lirasından 5.000.000 Türk lirasına** kadar idari para cezası verilecektir. Ayrıca, ETS kapsamındaki işletmeler için bu cezalar **2 katı** olarak uygulanacaktır. Nitekim sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin mevzuat uyarınca doğrulanmış sera gazı emisyon raporunun süresi içinde sunulmaması halinde, işlem kayıt sistemindeki hesaplarda yalnızca tahsisat teslim yükümlülüğünün yerine getirilmesine izin verilecek, diğer işlemler engellenecektir. Raporun sunulmasıyla birlikte hesaplar üzerindeki engel kaldırılacak olup, bu durum idari para cezasının uygulanmasına engel teşkil etmeyecektir.

Bunun yanı sıra, ETS kapsamına dahil olan işletmelerden sera gazı emisyon izni almadan faaliyet gösteren veya süresi biten ya da iptal edilen sera gazı emisyon izni ile faaliyetlerine devam eden işletmelere idari yaptırımlar uygulanacaktır. Bu çerçevede:

- Doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon raporu bulunan işletmeler için, Başkanlığa son beş yıl içinde sunulan en yüksek emisyon değerine sahip raporda yer alan **her bir ton karbondioksit eşdeğeri emisyon miktarı başına 5 Türk lirası** idari para cezası uygulanacaktır.
- Doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon raporu bulunmayan işletmelere ise **1.000.000 Türk lirasından 10.000.000 Türk lirasına** kadar idari para cezası verilecektir. Bu işletmelere uygulanacak cezalarda, sektör ve kapasite bakımından benzer nitelikte doğrulanmış emisyon raporu bulunan eşdeğer işletmeler esas alınarak değerlendirme yapılacaktır.

Bir diğer konu başlığı olan *Ozon Tabakasını İncelten Maddeler ile İlgili Yaptırımlar* konusunda ise;

- Kanun Teklifi kapsamında, ozon tabakasını incelten maddeleri kullanan, ithal eden, ticaretini yapan ve piyasaya arz edenler hakkında **2.500.000 Türk lirası** idari para cezası uygulanması,
- Ayrıca, ozon tabakasını incelten maddeleri içeren ürünlere veya ekipmana bakım, onarım ve servis hizmeti veren gerçek ve tüzel kişiler için **250.000 Türk lirası** idari para cezasının öngörülmesi,
- Bunun yanı sıra, ozon tabakasını incelten maddeleri içeren ürünlerin veya ekipmanların etiketlenmesine ilişkin hükümlere aykırı hareket edenler hakkında da **120.000 Türk lirası** idari para cezası uygulanması,

gibi yaptırımlar söz konusudur.

3. Genel Eleştiriler

Türkiye'nin ilk İklim Kanunu Teklifi, iklim değişikliğiyle mücadele konusunda çok değerli bir adım olarak değerlendirilse de başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere çeşitli kesimlerden eleştiriler almıştır. Söz konusu eleştiriler aşağıdaki konu başlıklarından oluşmaktadır.

- Somut Emisyon Azaltım Hedeflerinin Eksikliği
- Fosil Yakıtlardan Çıkış Stratejisinin Olmaması
- Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) Odaklı Yaklaşım
- Sivil Toplum ve Bilim İnsanlarının Sürece Dahil Edilmemesi
- Adil Geçiş ve İklim Adaleti Mekanizmalarının Yetersizliği
- Bağımsız Denetim Mekanizmalarının Eksikliği

Eleştirilerin odağında gerek tarih gerekse oran bazında somut emisyon azaltım hedeflerinin yer almıyor oluşu bulunmaktadır. Zira eleştiride bulunan kesimlerin ortak kanısı **2053 Net Sıfır Hedefi** temeli üzerine inşa edilen hem kamuyu ve hem de özel sektörü kapsamına alan, en önemli çıktısı ülkesel emisyon azaltımı olan bir kanun teklifinin bu konulara çok daha keskin ve detaylı şekilde değinmesi gerektiği şeklindedir.

Bunun yanı sıra küresel ısınmanın en önemli sebeplerinden biri hatta belki de başlıcası olduğu halde fosil yakıtlardan kademeli veya yüzdesel çıkışa dair net bir stratejinin bulunmaması da bir diğer eleştiri konusu olmuştur.

Tüm bu eleştirilere rağmen İklim Kanunu'nun, Türkiye için iklim değişikliğiyle mücadele konusunda atılan en önemli adımlardan biri olduğu gerçeği ve içeriğinin de zaman içerisinde gerek planlamalar gerekse kapsam anlamında iyileştirmeye açık olduğu unutulmamalıdır.

4. Sonuç

İklim Kanunu Teklifi, emisyon azaltım taahhütlerini yerine getirirken zorunlu karbon piyasasındaki karbon fiyatlandırma mekanizmalarını birer araç olarak kabul etmiş ve bunu gönüllü karbon piyasasında atılması planlanan adımlarla desteklemiştir. Uluslararası anlaşmalar dahilinde ülke olarak vermiş olduğumuz taahhütlerin haricinde ulusal anlamda bir kilometre taşı niteliği taşıyan teklifi kurum ya da kuruluşları bir şeyler yapmaya “zorlayan”, yapılmadığı takdirde yaptırımlar içeren bir cezai düzenlemeler bütünü olarak değerlendirmektense çevre dostu politikalar geliştirme ve uygulama anlamında itici bir güç olarak kabul etmek daha doğru olacaktır. Bahsi geçen regülasyonlara tabi olsun veya olmasın gerek kamu gerek özel sektör katılımcılarının kısa, orta ve uzun vadedeki iş planlarını karbon nötr olma fikri etrafında şekillendirmeleri elzemdir.

ST Climate olarak karbon ve sürdürülebilirlik danışmanlığı konularında siz değerli paydaşlarımızla iş birliği içerisinde olmaktan büyük memnuniyet duyacağımızı belirtmek ister, saygılarımızı sunarız.

www.stclimate.com